

سنجش مؤلفه های معمارانه بلندمرتبه سازی با تأکید بر هنر معماری ایران، نمونه

موردی شهر شیراز^۱

مهدی توکلی کازرونی^۲

دکتر هادی کشمیری^۳

چکیده

امروزه خانه به عنوان یکی از اساسی ترین نیازهای زیستی و به عنوان نماینده تعبیر و تفسیر انسان از جهان اسلام اهمیت ویژه‌ای را در برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی جوامع دارد. تهیه و تأمین خانه برای کلیه افراد جامعه و به ویژه خانه مناسب از این نظر که فراهم کننده آسایش و رفاه انسان‌هاست، نقش بسیار مهمی را در زندگی افراد جامعه دارد و حتی می‌تواند به عنوان یکی از معیارهای سنجش رفاه اجتماعی در یک جامعه به حساب آید. به دنبال رشد فزاینده جمعیت شهری ناشی از افزایش جمعیت و مهاجرت‌های روستایی در دهه‌های اخیر در ایران چهره مسکن و معماری ایرانی-اسلامی تغییر یافت. در شرایط محدودیت منابع زمین و عدم امکان تصاحب سطح و رشد افقی شهرها مسکن این‌بار به جای گسترش در سطح، در ارتفاع ساخته شد که نمود آن با عنوان "بلندمرتبه" خوانده می‌شود. توسعه این پدیده بدون برنامه‌ریزی صحیح و عدم توجه به مسائلی از جمله بافت فرهنگی-اسلامی در فضای تعاملی سکونت‌گاهی منجر به بروز رفتارهایی از ساکنین می‌گردد که مخل و از بین برنده فرهنگ سکونتی است. هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر مؤلفه های بلندمرتبه بر فرهنگ سکونتی در مجموعه های مسکونی شهر شیراز به عنوان یکی از شهرهایی با معماری اسلامی است. نوع پژوهش اسنادی-تحلیلی پیمایشی است. در این راستا پس از استخراج مؤلفه های فوق در قالب روش دلفی و سنجش در مجموعه های مسکونی شهر شیراز، در راستای بهبود مؤلفه های بلندمرتبه با تأکید بر هنر معماری ایرانی و افزایش تأثیر آنها بر فرهنگ سکونتی راهکار های راهبردی و اجرایی ارائه گردیده است.

اهداف پژوهش:

۱. دستیابی به عوامل تأثیرگذار بلندمرتبه بر فرهنگ سکونتی با الگوی معماری اسلامی در شهر شیراز
۲. ارتقاء فرهنگ سکونتی با توجه به الگوی معماری اسلامی در بلندمرتبه های شهر شیراز

^۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری مهدی توکلی کازرونی "با عنوان تأثیر بلندمرتبه سازی در فرهنگ سکونتی ایران، نمونه موردی شهر شیراز" است که به راهنمایی دکتر هادی کشمیری در دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز در حال انجام است.

^۲ دانشجوی دکتری تخصصی، دانشکده هنر و معماری، گروه معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران. m_tavakoli1@yahoo.com

^۳ نویسنده مسئول مکاتبات. استادیار دانشکده هنر و معماری، گروه معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

keshmirihadii@yahoo.com

سوالات پژوهش:

۱. مؤلفه های تأثیرگذار بلندمرتبه بر فرهنگ سکونتی با الگوی معماری اسلامی در شهر شیراز کدام است؟
۲. چگونه می توان به ارتقاء فرهنگ سکونتی در ساختمان های بلندمرتبه شهر شیراز با الگوی معماری اسلامی دست یافت؟

واژگان کلیدی:

فرهنگ سکونتی، بلند مرتبه سازی، شهر ایرانی-اسلامی، تعامل اجتماعی، هنر معماری

مقدمه

رشد سریع شهر ها و کمبود منابع از جمله زمین برای توسعه افقی، سیاست افزایش تراکم ساختمانی و بلندمرتبه سازی به عنوان راه حل مناسبی برای مسکن و فراهم کردن پایداری در شهر ها محسوب می شود (صالحی و همکاران، ۱۳۹۵). در این میان توسعه نگرش تک بعدی و کمیت گرا به محیط های مسکونی بلندمرتبه ها به عنوان تفکر برخاسته از زمینه های اجتماعی و اقتصادی ایران معاصر، سبب شده است در فرهنگ معماری و شهرسازی کنونی توجه لازم به مساله بنیادین کیفیت محیط مسکونی به معنای واقعی آن اعمال نشود (مدیری و بهرام پور، ۱۳۹۴). علاوه بر این نادیده گرفتن فرهنگ به عنوان جزء لاینفک زندگی در بلندمرتبه ها به وجود آورنده بخش بزرگی از مشکلات اجتماعی و معضلات روانی در این محدوده است. رسیدن به یک فرهنگ واحد در هر بلندمرتبه در حالی است که هر خانواده ساکن در هر واحد مسکونی فرهنگ سکونتی خاص خودش را دارد و همسو و همراه کردن همه فرهنگ ها با یکدیگر در یک فرهنگ در عرصه عمل کاری غیر ممکن به حساب می آید (آل یاسین و همکاران، ۱۳۹۶).

پژوهش حاضر در پی آن است که مؤلفه های تأثیرگذار بلندمرتبه بر فرهنگ سکونتی با تأکید بر هنر معماری ایران را در دو مجموعه مسکونی به عنوان نماینده بلندمرتبه سازی در شهر شیراز مورد بررسی و آزمایش قرار دهد. بدین منظور با نگاهی به منابع علمی و آزمون های پارامتری به سنجش، ارزیابی و اولویت بندی این مؤلفه ها در راستای ارتقاء فرهنگ سکونتی پرداخته شد. همچنین با توجه به کلانشهر بودن شهر شیراز، مسأله بلندمرتبه سازی با ارتباط فرهنگی از عوامل اصلی جهت تعامل فرهنگ و نیاز ها در این شهر می باشد. هر چند به نظر می رسد با امکانات و محدودیت زمین و احتیاج به فضای سکونتگاهی مناسب، ساختمان ها به سمت ارتفاع پیش می روند، ضرورت مطالعه و پژوهش در جهتی که نه تنها در جهت تضعیف فرهنگ سکونتی اسلامی این شهر قرار گیرد که نیاز های فرهنگی این افراد را در بر گیرد، احساس می شود.

۱- چارچوب نظری و یا چارچوب مفهومی

۱-۱ بلندمرتبه

از مسایل مهمی که از اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم میلادی شهرهای بزرگ جهان با آن مواجه شدند، ساخت بناهای بلند با شیوه امروزی است. اینگونه بناها در ابتدا به منظور بهره گیری بهتر از زمین های مرکز شهر در شهرهای بزرگ کشور های غربی مورد استفاده قرار گرفتند. پس از گذشت چند دهه شهر های بزرگ کشورهای در حال رشد نیز، به تقلید از آن شهر ها یا بر حسب ضرورت، از بنا های بلند استفاده نمودند (رزاقی اصل و همکاران، ۱۳۸۹). بلندمرتبه سازی پدیده ای است که کم و بیش، در طول تاریخ معماری، به آن پرداخته شده است. کهن ترین ساختمان بلند در دوران باستان را اهرام مصر می دانند. با وجود این پیشینه تاریخی، "نخستین بنا هایی که در اواخر نیمه دوم قرن نوزدهم به ساختمان های بلند شهرت یافتند، متعلق به شهر شیکاگو هستند" (بانی مسعود، ۱۳۹۰). به دنبال پیشرفت فناوری و در پاسخ به مسائلی همچون کمبود زمین و عدم امکان گسترش افقی بنا در مناطق مورد تقاضا و بهینه شدن مصرف انرژی در ساختمان، رویکرد بلند مرتبه سازی قوت گرفت.

۱-۲ فرهنگ در معماری ایرانی

فرهنگ هر ملت پاسخگوی چگونگی شکل گیری فضاهاست. حضور فرهنگ در فضا های معماری از راه های گوناگون صورت می گیرد. برای نمونه می توان از حضور معماری در قالب عناصر، نقش ها، تزیینات، ترکیبات حجمی اشاره نمود. معماری وظیفه عینیت بخشیدن یک اندیشه ذهنی را از طریق فرم ظاهری خود دارد که نمودی است برای سنجش فرهنگ (ستوده و کریمی، ۱۳۹۴). جهت گیری فرهنگ ها، همواره بر مبنای فطرت بشری و اندیشه او انجام میشود و همین مسیر در شکل دهی به فضای سکونتی و پیدایش معماری مؤثر است، چراکه این فضا به عنوان یک نیاز بشری مطرح است و اینگونه نیازها همواره در مسیر عقل و فطرت الهی پاسخ داده میشوند (فلاحی، ۱۳۹۲). بنابراین وظیفه هر بنا به عنوان جزئی از فرهنگ معماری، عینیت بخشیدن به یک اندیشه ذهنی به وسیله ظرف خاص آن است و بدین ترتیب این ظرف نمودی خواهد بود برای سنجش این فرهنگ، لذا هر ساختمان خود یک شاهد فرهنگی می باشد (عیسی زاده، ۱۳۹۶).

۱-۳ بلندمرتبه و سکونتگاه ایرانی

در دیدگاه اسلامی فضای معماری فضایی است که باید معماری با هدف تامین نیاز های انسانی در آن رخ دهد و پدیدار شود. در صورتی می توان به این فضا دست یافت که مولفه های بنیادی وابستگی ها و رابطه انسان با فضا را شناخت (خاکزند و آقا بزرگی، ۱۳۹۳). به عبارتی مسکن تنها یک ساختار نیست بلکه نهادی است که برای پاسخگویی به مجموعه ای پیچیده از اهداف ایجاد می شود. از سوی دیگر مسکن پدیده ای اجتماعی است و انتظام و نوع فضا ها و همچنین فرم ظاهری آن از عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تأثیر می پذیرد. هدف اصلی مسکن به وجود آوردن محیطی

سازگار و منطبق بر روش زندگی انسان است. علاوه بر تأمین نیازهای فردی، مسکن باید قادر به برآورده ساختن نیازهای اجتماعی انسان نیز باشد (پوردیپیمی، ۱۳۹۱).

۱-۴- فرهنگ و سکونتگاه در هنر ایرانی

هر بنایی در بستر مکانی و زمانی خود گویای خصایص فرهنگی و اجتماعی و اسلامی ساکنان خود است (معماریان، ۱۳۹۲). دیدگاه اجتماعی در سکونت، فرهنگ، باورها و روش زندگی را تعیین کننده ترین عوامل در شکل گیری هنر معماری می داند و سایر عوامل چون اقلیم، اقتصاد و ... را جزء عوامل درجه دو به شمار می آورد. بر اساس این نگرش می توان طراحی پایدار به لحاظ اجتماعی را چنین تعریف نمود: طراحی فضایی که ظرف مناسبی برای جای دادن فرهنگ، رفتارها و روش زندگی انسان ها باشد و جریان زندگی که از همین عناصر تشکیل می شود بتواند برای مدت طولانی تری در آن حضور داشته باشد (رئیزی و عباسزادگان، ۱۳۸۶).

۲- روش پژوهش

نوع پژوهش حاضر کاربردی است و روش تحقیق به صورت اسنادی-تحلیلی است، جهت جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از روش میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. مطابق این روش پرسشنامه هایی تهیه و پس از ارزیابی آنها از لحاظ روایی و پایایی، اقدام به پخش در جوامع مورد مطالعه (دو مجموعه مسکونی دراک و کارکنان شرکت پالایش نفت) و تکمیل آنها گردید. تعداد افراد انتخاب شده جهت حجم نمونه آماری بر اساس روش نمونه گیری تصادفی ساده و بر طبق فرمول تعیین حجم نمونه کوکران عبارت است از: مجموعه مسکونی دراک: ۱۸۱ و مجموعه مسکونی کارکنان شرکت پالایش نفت: ۷۶ نفر. پس از جمع آوری داده ها، به منظور تحلیل آنها، اطلاعات حاصله به صورت جدول های توزیع فراوانی، اطلاعات آماری با استفاده از روش و تکنیک های آماری و نرم افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفته است.

۳- متغیرهای اصلی پژوهش

مهمترین مؤلفه های تأثیرگذار بلندمرتبه بر فرهنگ سکونتی که پس از بررسی ادبیات موضوع با استفاده از مصاحبه های اکتشافی با خبرگان و متخصصین و تحلیل به کمک فن دلفی استخراج و سپس با استفاده از پرسشنامه تحلیل شکاف و شناسایی شکاف های موجود بین آنها به دست آمده است، به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱- گروه بندی مؤلفه های تأثیرگذار بلندمرتبه بر فرهنگ سکونتی (نگارندگان، ۱۳۹۶)

۴- معرفی نمونه های مورد مطالعه

مورد اول مجموعه مسکونی دراک (شکل ۱) واقع در منطقه ۶ شیراز است. فاز ۱ این مجموعه مسکونی در شش بلوک ۵ الی ۸ طبقه ساخته شده است و جمعیتی حدود ۱۴۵۰ نفر دارد. دسترسی این مجموعه مسکونی از خیابان اصلی و به صورت مستقیم می باشد. مورد دوم مجموعه مسکونی کارکنان شرکت پالایش نفت-مجموعه مسکونی شماره ۱- (شکل ۲) واقع در منطقه ۱ شیراز است. این مجموعه مسکونی در هفت بلوک ۳ طبقه ساخته شده است و جمعیتی حدود ۴۸۰ نفر دارد.

شکل ۱. مجموعه مسکونی دراک (نگارندگان، ۱۳۹۶)

شکل ۲. مجموعه مسکونی کارکنان شرکت پالایش نفت (نگارندگان، ۱۳۹۶)

۵- تدوین پرسشنامه و آزمون فرضیات

پرسشنامه این پژوهش از دو بخش تشکیل گردیده است.

الف- سؤالات عمومی: این بخش شامل سؤالاتی نظیر جنسیت، سن و میزان تحصیلات می باشد.
 ب- سؤالات تخصصی: با توجه به اهداف تحقیق، سؤالات پرسشنامه به منظور بررسی پنج عامل اصلی طبقه بندی شده اند. توزیع سؤالات با توجه به عامل مورد بررسی به این شرح می باشد: سؤالات شماره ۱ تا ۴: نیاز فیزیکی، سؤالات شماره ۵ تا ۸: نیاز ایمنی و آرامش، سؤالات شماره ۹ تا ۱۱: تعامل اجتماعی، سؤال شماره ۱۲: هویت اجتماعی، سؤالات شماره ۱۳ تا ۱۵: نظم و خودشکوفایی. به منظور آزمون فرضیات ساکنین باید نظر خود را نسبت به هر سؤال در قالب یکی از پنج گزینه موجود اعلام کنند. این پنج گزینه که بر اساس الگوی "طیف ۵ گزینه ای لیکرت" بوده جهت دقت بالاتر اندازه گیری می باشد.

۶- یافته های توصیفی پژوهش

۶-۱- توزیع فراوانی پاسخ دهندگان بر حسب جنسیت به تفکیک محل سکونت

جدول ۲ و نمودار ۱، توزیع فراوانی نمونه آماری پاسخ دهندگان را بر حسب جنسیت به تفکیک محل سکونت نشان می دهد.

جدول ۲- توزیع نمونه آماری پاسخ دهندگان بر حسب جنسیت به تفکیک محل سکونت

جنسیت	مجموعه مسکونی دراک		مجموعه مسکونی کارکنان شرکت نفت	
	فراوانی	درصدفراوانی	فراوانی	درصدفراوانی
زن	۹۵	۵۲/۵	۳۳	۴۳/۴
مرد	۸۶	۴۷/۵	۴۳	۵۶/۶
کل	۱۸۱	۱۰۰	۷۶	۱۰۰

(نگارندگان، ۱۳۹۶)

۶-۲- توزیع فراوانی پاسخ دهندگان بر حسب گروه سنی به تفکیک محل سکونت

جدول ۳ و نمودار ۲، توزیع فراوانی نمونه آماری پاسخ دهندگان را بر حسب گروه سنی به تفکیک محل سکونت نشان می‌دهد.

جدول ۳- توزیع نمونه آماری پاسخ دهندگان بر حسب سن به تفکیک محل سکونت

سن	مجموعه مسکونی دراک		مجموعه کارکنان شرکت نفت	
	فراوانی	درصدفراوانی	فراوانی	درصدفراوانی
۲۰-۱۶ سال	۱۰	۵/۵	۰	۰
۲۱-۳۰ سال	۳۷	۲۰/۴	۱۰	۱۳/۲
۳۱-۴۰ سال	۷۱	۳۹/۲	۳۹	۵۱/۳
۴۱-۵۰ سال	۱۹	۱۰/۵	۱۶	۲۱/۱
۵۱-۶۰ سال	۳۵	۱۹/۳	۱۱	۱۴/۵
بیشتر از ۶۱ سال	۹	۵	۰	۰
کل	۱۸۱	۱۰۰	۷۶	۱۰۰

(نگارندگان، ۱۳۹۶)

جدول ۳-۶- توزیع فراوانی پاسخ دهندگان بر حسب سطح تحصیلات به تفکیک محل سکونت

جدول ۴ و نمودار ۳، توزیع فراوانی پاسخ دهندگان را بر حسب سطح تحصیلات به تفکیک محل سکونت نشان می‌دهد.

جدول ۴- توزیع نمونه آماری پاسخ دهندگان بر حسب سطح تحصیلات به تفکیک محل سکونت

سطح تحصیلات	مجموعه مسکونی دراک		مجموعه کارکنان شرکت نفت	
	فراوانی	درصدفراوانی	فراوانی	درصدفراوانی
زیر دیپلم	۱۰	۵/۵	۲	۲/۶
دیپلم	۲۴	۱۳/۳	۱۲	۱۵/۸
فوق دیپلم	۲۰	۱۱	۶	۷/۹
لیسانس	۶۶	۳۶/۵	۸	۱۰/۵
فوق لیسانس و دکتری	۵۳	۲۹/۳	۹	۱۱/۸
بی پاسخ	۸	۴/۴	۳۹	۵۱/۳
کل	۱۸۱	۱۰۰	۷۶	۱۰۰

(نگارندگان، ۱۳۹۶)

جدول ۴-۶- توزیع فراوانی بر حسب مؤلفه های پرسشنامه

جدول ۵ مربوط به توزیع فراوانی مؤلفه های پرسشنامه (مجموعه مسکونی دراک و کارکنان شرکت پالایش نفت) می‌باشد. اطلاعات مؤلفه ها، میانگین وزنی و ارزش گذاری پاسخ ها با استفاده از طیف لیکرت در جدول زیر به وضوح قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۵- جدول فراوانی بر حسب مؤلفه های پرسشنامه (مجموعه مسکونی دراک و کارکنان شرکت پالایش نفت)

ردیف	مؤلفه	نام مجموعه	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین وزنی	طیف لیکرت
۱	چه مقدار از تعداد طبقات و شلوع بودن در واحدهای خود احساس رضایت می‌کنید؟	دراک	٪۰	٪۱۲/۲	٪۶۸	٪۱۲/۲	٪۷/۷	۳/۱۵	متوسط
		نفت	٪۱۴/۵	٪۲۲/۴	٪۳۹/۵	٪۲۱/۱	٪۲/۶	۲/۷۵	متوسط
۲	چقدر در فضای مجموعه مسکونی شما ابعاد و اندازه‌ها صحیح می‌باشد؟	دراک	٪۲/۸	٪۱۱/۶	٪۳۴/۳	٪۲۹/۸	٪۲۱/۵	۳/۵۶	زیاد
		نفت	٪۲/۶	٪۱۹/۷	٪۴۳/۴	٪۳۱/۶	٪۲/۶	۳/۱۲	متوسط
۳	به چه میزان از مقیاس انسانی در مجموعه خود راضی می‌باشید؟	دراک	٪۰	٪۴/۴	٪۳۹/۸	٪۳۵/۴	٪۲۰/۴	۳/۷۲	زیاد
		نفت	٪۲/۶	٪۱۳/۲	٪۳۸/۲	٪۴۳/۴	٪۲/۶	۳/۳۰	متوسط
۴	به چه میزان از نحوه دسترسی به مجموعه خود از نقاط مختلف شهرها احساس رضایت می‌کنید؟	دراک	٪۰	٪۲/۸	٪۲۱/۵	٪۴۲	٪۳۳/۷	۴/۰۷	زیاد
		نفت	٪۲/۶	٪۹/۲	٪۲۳/۷	٪۵۱/۳	٪۱۳/۵/۲	۳/۶۳	زیاد
۵	میزان امنیت در واحدهای شما چقدر است؟	دراک	٪۰	٪۵/۵	٪۵/۵	٪۲۴/۳	٪۶۴/۶	۴/۴۸	زیاد
		نفت	٪۰	٪۲/۶	٪۲۵	٪۴۳/۴	٪۲۸/۹	۳/۹۹	زیاد
۶	نظارت اجتماعی در مجموعه مسکونی شما به چه میزان می‌باشد؟	دراک	٪۹/۹	٪۹/۴	٪۲۰/۴	٪۳۷/۶	٪۲۲/۷	۳/۵۴	زیاد
		نفت	٪۰	٪۰	٪۳۴/۲	٪۴۴/۷	٪۲۱/۱	۳/۸۷	زیاد
۷	نسبت به فعالیت جمعی در مجموعه شما برگزار می‌شود راضی هستید؟	دراک	٪۵/۵	٪۴۳/۱	٪۲۹/۳	٪۱۱/۶	٪۱۰/۵	۲/۷۸	متوسط
		نفت	٪۰	٪۱۳/۲	٪۴۸/۷	٪۳۲/۹	٪۵/۳	۳/۳۰	متوسط
۸	از نحوه دسترسی مجموعه و اتصال به راه‌های اصلی به چه میزان احساس رضایت می‌کنید؟	دراک	٪۰	٪۲/۸	٪۲۷/۱	٪۴۲	٪۲۸/۲	۳/۹۶	زیاد
		نفت	٪۰	٪۲/۶	٪۳۶/۸	٪۴۷/۴	٪۱۳/۲	۳/۷۱	زیاد
۹	نسبت به مشارکت اجتماعی در مجموعه مسکونی خود به چه میزان راضی هستید؟	دراک	٪۵/۵	٪۳۸/۷	٪۳۹/۸	٪۱۰/۵	٪۵/۵	۲/۷۲	متوسط
		نفت	٪۲/۶	٪۲۱/۱	٪۴۳/۴	٪۳۲/۹	٪۰	۳/۰۷	متوسط
۱۰	نحوه حضورپذیری ساکنین واحدها در حل مشکلات به چه میزان می‌باشد؟	دراک	٪۷/۷	٪۵۳	٪۲۶	٪۱۳/۳	٪۰	۲/۴۵	کم
		نفت	٪۵/۳	٪۲۸/۹	٪۳۵/۵	٪۲۷/۶	٪۲/۶	۲/۹۳	متوسط
۱۱	تا چه میزان در فضای مردمی در محوطه سایت رضایت دارد؟	دراک	٪۲/۸	٪۲/۲	٪۲۴/۹	٪۲۶	٪۴۴/۲	۴/۰۷	زیاد
		نفت	٪۲/۶	٪۲۱/۱	٪۵۲/۶	٪۱۸/۴	٪۵/۳	۳/۰۳	متوسط
۱۲	به چه میزان از سطح خدمات رسانی شهرداری راضی هستید؟	دراک	٪۲۷/۱	٪۲۴/۳	٪۲۹/۳	٪۱۶/۶	٪۲/۸	۲/۴۴	کم
		نفت	٪۰	٪۲/۶	٪۲۵	٪۴۴/۷	٪۲۷/۶	۳/۹۷	زیاد
۱۳	چقدر به واحدهای مجموعه مسکونی خود احساس تعلق می‌کنید؟	دراک	٪۲۱	٪۴۰/۹	٪۱۴/۹	٪۱۰/۵	٪۱۲/۷	۲/۵۳	متوسط
		نفت	٪۰	٪۱۰/۵	٪۵۰	٪۳۱/۶	٪۷/۹	۳/۳۷	متوسط
۱۴	در واحدهای مجموعه مسکونی خود چقدر سرزنده و شاد هستید؟	دراک	٪۱۳/۳	٪۵۰/۳	٪۲۷/۱	٪۹/۴	٪۰	۲/۳۳	کم
		نفت	٪۰	٪۵/۳	٪۴۳/۴	٪۴۰/۸	٪۱۰/۵	۳/۵۷	زیاد

۱۵	در مجموعه مسکونی شما وحدت و انسجام به چه میزان می‌باشد؟	دراک	٪۳۰/۹	٪۲۴/۳	٪۳۴/۳	٪۷/۷	٪۲/۸	۲/۲۷	کم
		نفت	٪۰	٪۱۳/۲	٪۵۲/۶	٪۳۴/۲	٪۰	۳/۲۱	متوسط

(نگارندگان، ۱۳۹۶)

۷- یافته‌های استنباطی پژوهش:

به منظور تحلیل داده‌های پژوهش، ابتدا نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت. از آنجا که مقدار سطح معناداری بدست آمده برای متغیرهای فرهنگ سکونتی و ابعاد آن بیشتر از ۰/۰۵ به دست آمد (سطح معناداری آزمون برابر ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است)، می‌توانیم توزیع این متغیرها را نرمال در نظر بگیریم؛ بنابراین به منظور بررسی فرضیه‌های پژوهش از آزمون‌های پارامتری استفاده می‌کنیم.

۷-۱- بررسی فرضیه‌ها

۷-۱-۱- فرضیه اول: به نظر می‌رسد مؤلفه‌هایی مانند نظارت اجتماعی، مدیریت شهری و مشارکت اجتماعی می‌تواند بر فرهنگ سکونتی تأثیرگذار باشد.

برای بدست آوردن اینکه آیا مؤلفه‌های نظارت اجتماعی، مدیریت شهری و مشارکت اجتماعی می‌تواند بر فرهنگ سکونتی موثر باشد یا خیر، از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است (جدول ۶).

جدول ۶ - نتایج آزمون میانگین T تک نمونه به منظور بررسی تاثیر مؤلفه های نظارت اجتماعی، مدیریت شهری و مشارکت اجتماعی بر فرهنگ سکونتی

مجموعه مسکونی	مؤلفه	مقدار آزمون	آماره آزمون (t)	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای تفاوت میانگین‌ها	
							حد پایین	حد بالا
دراک	نظارت اجتماعی	۳	۵/۸۹۸	۱۸۰	۰/۰۰۰	۰/۵۳۶	۰/۳۶	۰/۷۲
	مدیریت شهری	۳	-۶/۶۷۱	۱۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۵۶۴	-۰/۷۳	-۰/۴۰
	مشارکت اجتماعی	۳	-۴/۰۹۰	۱۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۲۸۲	-۰/۴۲	-۰/۱۵
کارکنان شرکت نفت	نظارت اجتماعی	۳	۱۰/۲۷۹	۷۵	۰/۰۰۰	۰/۸۶۸	۰/۷۰	۱/۰۴
	مدیریت شهری	۳	۱۰/۶۱۶	۷۵	۰/۰۰۰	۰/۹۷۴	۰/۷۹	۱/۱۶
	مشارکت اجتماعی	۳	۰/۷۱۲	۷۵	۰/۴۷۹	۰/۰۶۶	-۰/۱۲	۰/۲۵

(نگارندگان، ۱۳۹۶)

همان طور که جدول (۶) گویاست مقدار آزمون برای مؤلفه ها ۳ بدست آمده است؛ نتایج جدول فوق نشان می دهد سطح معنی داری آزمون مؤلفه های نظارت اجتماعی و مدیریت شهری در هر دو مجموعه مسکونی و مؤلفه مشارکت اجتماعی در مجموعه مسکونی دراک کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین مؤلفه های نظارت اجتماعی و مدیریت شهری در هر دو مجموعه مسکونی و مؤلفه مشارکت اجتماعی در مجموعه مسکونی دراک بر فرهنگ سکونتی مؤثر است. همچنین نتایج نشان می‌دهد در مجموعه مسکونی کارکنان شرکت پالایش نفت، مؤلفه مشارکت اجتماعی تاثیر معنی‌داری بر فرهنگ سکونتی نشان نمی دهد.

۷-۱-۲- فرضیه دوم: به نظر می‌رسد از طریق عوامل تأثیرگذار بلندمرتبه سازی مانند تعامل- اجتماعی، هویت اجتماعی و ... می‌توان به ارتقاء فرهنگ سکونتی در مجموعه‌های مسکونی شیراز دست یافت.

به منظور بررسی این فرضیه با توجه به نتایج حاصل از پرسشنامه همبستگی، ابتدا با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، وجود ارتباط بین عوامل تأثیرگذار بلندمرتبه و فرهنگ سکونتی مورد بررسی قرار گرفت، که نتایج آن در جدول (۷) آمده است.

جدول ۷- ضریب همبستگی بین عوامل تأثیرگذار در بلندمرتبه سازی و فرهنگ سکونتی

فرهنگ سکونتی			عامل	مجموعه مسکونی
سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی	تعداد		
۰/۰۰۱	۰/۳۸۶**	۱۸۱	نیازهای فیزیکی	دراک
۰/۰۰۱	۰/۵۸۶**	۱۸۱	نیاز ایمنی و آرامش	
۰/۰۰۱	۰/۷۰۹**	۱۸۱	تعامل اجتماعی	
۰/۰۰۱	۰/۵۶۵**	۱۸۱	هویت اجتماعی	
۰/۰۰۱	۰/۵۸۵**	۱۸۱	نظم و خود شکوفایی	
۰/۰۰۱	۰/۷۷۲**	۷۶	نیازهای فیزیکی	کارکنان شرکت پالایش نفت
۰/۰۰۱	۰/۸۰۹**	۷۶	نیاز ایمنی و آرامش	
۰/۰۰۱	۰/۶۱۰**	۷۶	تعامل اجتماعی	
۰/۰۰۱	۰/۴۴۷**	۷۶	هویت اجتماعی	
۰/۰۰۱	۰/۷۷۲**	۷۶	نظم و خود شکوفایی	

** معنادار در سطح ۰/۰۱ * معنادار در سطح ۰/۰۵

ضریب همبستگی بین نیازهای فیزیکی، نیاز ایمنی و آرامش، تعامل اجتماعی، هویت اجتماعی، نظم و خود شکوفایی و فرهنگ سکونتی، با توجه به جدول (۷) در مجموعه مسکونی دراک به ترتیب برابر با ۰/۳۸۶، ۰/۵۸۶، ۰/۷۰۹، ۰/۵۶۵ و ۰/۵۸۵ و در مجموعه مسکونی کارکنان شرکت پالایش نفت به ترتیب برابر ۰/۷۷۲، ۰/۸۰۹، ۰/۶۱۰، ۰/۴۴۷ و ۰/۷۷۲ می‌باشد که این اعداد نشان‌دهنده میزان ارتباط خطی خوب بین عوامل تأثیرگذار در بلندمرتبه سازی و فرهنگ سکونتی می‌باشد. این همبستگی معنی‌دار است، چون سطح معنی‌داری آن در همه ابعاد در هر دو مجموعه مسکونی کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین با توجه به تأیید وجود رابطه معنی‌دار بین عوامل تأثیرگذار بلندمرتبه سازی و فرهنگ سکونتی در دو مجموعه، می‌توان از طریق ارتقاء عوامل تأثیرگذار بلندمرتبه سازی، به ارتقاء فرهنگ سکونتی دست یافت و بدین ترتیب فرضیه پژوهش مورد تأیید واقع گردیده است.

نتیجه‌گیری

یکی از مهم ترین وجوه سکونت، امکان کسب هویت در خلال زندگی به واسطه فرهنگ پذیری از کالبد سکونتی است. از آنجا که هویت فردی در سکونت شخصی شکل می پذیرد، سکونت را می توان بیانگر تعیین موقعیت و احراز هویت نیز دانست.

امروزه پژوهش های بسیاری در رابطه با بلندمرتبه ها، دسترسی ها و فضا های سکونتی صورت می گیرد. اما به نظر می رسد در این حیطه کمتر به مسائل فرهنگی پرداخته شده است. با توجه به اهمیت مفهوم فرهنگ سکونتی که به معنای توجه به آداب، قواعد و الزام های زندگی در محیط جمعی از جمله بلندمرتبه ها است و با توجه به اینکه دوری از آن باعث افزایش مشکلات اجتماعی و فرهنگی می شود، پژوهش حاضر با ارزیابی و سنجش مؤلفه های مؤثر بلندمرتبه ها به بحث فرهنگ سکونتی با تأکید بر هنر معماری اسلامی پرداخته است. در این پژوهش اقدام به تحلیل تأثیر مؤلفه های بلندمرتبه سازی بر فرهنگ سکونتی در دو مجموعه مسکونی به عنوان نماینده بلندمرتبه سازی در شهر شیراز شد. بر این اساس نتایجی که در بخش کمی حاصل گردید، حاکی از رابطه معنا دار میان مؤلفه هایی مانند نظارت اجتماعی، مدیریت شهری، مشارکت اجتماعی بر فرهنگ سکونتی می باشد و وجود تفاوت معنی دار تنها بین نیاز های فیزیکی، هویت اجتماعی و نظم و خود شکوفایی در دو مجموعه مسکونی از نظر پاسخگویان حاصل گردید.

همچنین با توجه به بررسی های انجام شده مهمترین عوامل تأثیرگذار بلندمرتبه بر فرهنگ سکونتی را از پر اهمیت ترین به کم اهمیت ترین عامل بدین ترتیب استخراج گردید. ۱- نیاز ایمنی و آرامش، ۲- نیازهای فیزیکی، ۳- هویت اجتماعی، ۴- تعامل اجتماعی، ۵- نظم و خود شکوفایی.

در انتها با ارائه راهکار هایی مؤثر بر شکل گیری ساختمان های بلندمرتبه می توان به ارتقاء فرهنگ سکونتی کمک نمود.

جدول ۸- راهکار های مؤثر بر شکل گیری ساختمان های بلندمرتبه

عامل	مؤلفه	راهکار
نیاز فیزیکی	تراکم تناسبات مقیاس انسانی نفوذپذیری	*ارتباط بین ادراک تراکم و فاصله بین ساختمان در ارتباط با فضا های شهری *تعادل مناسب میان تراکم ساختمان و تراکم جمعیتی *کمک به تحقیق تناسب لازم با کنترل چیدمان فضایی با توجه به نقشه های داخلی و نما *تناسب بین فرم و استاندارد ها و نیز ساکنان *ایجاد نظم تناسباتی در حریم و سلسله مراتب در ترکیب توده و فضای باز *استفاده از طراحی منظره و محوطه با خلاقیت بیشتر
نیاز ایمنی و آرامش	نظارت اجتماعی آسایش فرهنگ امنیتی شبکه دسترسی	*امکان شکل دهی به بستر نظارتی غیر مستقیم والدین در فضا های مسکونی *تدوین منشور اپارتمان نشینی با محوریت مشارکتی ساکنین اپارتمان *ایجاد فضایی امن برای خانوارها از طریق تفکیک قلمروها از عمومی تا خصوصی *ایمنی معابر، نظارت و مراقبت، محرمیت، نفوذپذیری و انعطاف پذیری *استفاده از فرم ها با خصوصیت آرامش بخشی و پرهیز از به کارگیری بدنه های تیز *گسترش ناوگان حمل و نقل عمومی و گسترش سطح پوشش شهر

عامل	مؤلفه	راهکار
فرهنگ سکونتی و تعاملات اجتماعی	مکان های مردمی حضور پذیری مشارکت اجتماعی	*فضا هایی جهت بازی و گفتگو و افزایش تعاملات اجتماعی *گفتگو با همسایه ها در مورد ارزشهای زندگی *بسط و گسترش سازمان های اجتماعی ایجاد انگیزه داوطلبی *تدارک دیدن فرصت هایی برای همکاری و برخوردهای اتفاقی همسایگان *ترویج آموزه های دینی و نیز تأکید بر نتایج مثبت تعاملات سازنده همسایگی
فرهنگ سکونتی و هویت اجتماعی	مدیریت شهری	*کاهش الودگی صوتی در مناطق مسکونی از طریق جدایگزینی کاربری های ناسازگار *اجتناب از تحمیل سیاست های اجرایی توسط شهرداری
فرهنگ سکونتی و نظم و خود شکوفایی	حس تعلق و دلبستگی به محیط سرزنده و خوشایند بودن وحدت و نظم اجتماعی	*توجه به هویت و فرهنگ بومی ساکنان در ساخت کالبدی محیط شهری *بالا بردن امکانات رفاهی و خدماتی و ورزشی در بالا بردن رضایت *ایجاد فضای باز چند عملکردی و تبدیل به فضای عمومی *تلاش جهت ایجاد تکالیف اجتماعی افراد به دلیل وجود روابط اجتماعی قوی تر *تداوم و انسجام اجتماعی به وسیله تقویت ارزش ها

(نگارندگان، ۱۳۹۶)

این پژوهش تنها گامی کوچک در سنجش و اولویت بندی مؤلفه های تاثیرگذار بلندمرتبه در افزایش فرهنگ سکونتی اسلامی بوده است، امید است تحقیقات آینده با شناختی عمیق تر به ارائه مستقیم راهکار و کاربردی آن در راستای ارتقاء فرهنگ سکونتی منتج شود.

فهرست منابع

- آل یاسین، سید علی و نجاری، ابوالفضل و کاظمی مهیاری، الهام. (۱۳۹۶)، "مقایسه سلامت روان و شیوه مقابله با استرس در مردان دارای مسکن و مستاجر با فرهنگ آپارتمان نشینی شهر تهران". کنفرانس بین المللی فرهنگ آسیب شناسی روانی و تربیت
- بانی مسعود، امیر. (۱۳۹۰). "معماری غرب، ریشه ها و مفاهیم". تهران. هنر معماری قرن
- پوردیهیمی، شهرام. (۱۳۹۱). "شهر، مسکن و مجموعه ها". تهران. انتشارات آرمان شهر
- حق لسان، مسعود و محمدزاده سقطی، شادی (۱۳۹۵)، نگاهی بر نقش بلندمرتبه سازی در تحقق پذیری توسعه پایدار شهری، کنفرانس بین المللی نخبگان عمران، معماری و شهرسازی
- خاکپور، مژگان و شیخ مهدی، علی. (۱۳۹۰). "بررسی تأثیر فرهنگ و تغییرات اجتماعی بر مسکن روستایی گیلان". مدیریت شهری. شماره ۲۷
- خاکزند، مهدی و آقابزرگی، کوروش. (۱۳۹۳). "سنجش مؤلفه های کیفیت فضای شهری با نقایسته تطبیقی رویکرد ایرانی-اسلامی و غربی". فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش های معماری اسلامی. سال اول. شماره دوم
- رزاقی اصل، سینا و مهدوی نیا، مجتبی و فیضی محسن و دانشپور، عبدالهادی. (۱۳۸۹). "طراحی شهری عمودی، مفاهیم و الزامات تحقق آن در کلا نشهر تهران". باغ نظر
- رئیزی، ایمان و عباس زادگان، حبیبی. (۱۳۸۶). "پایداری اجتماعی در خانه". مجله آبادی. شماره ۵۵
- صالحی، اسماعیل و یآوری، احمدرضا و وکیلی، فرزانه و پریور، پرستو. (۱۳۹۵). "ارزیابی اثر بلندمرتبه سازی بر عملکرد جریان شهری، پژوهش موردی: منطقه ۲۲ کلانشهر تهران". دو فصلنامه پژوهش های بوم شناسی شهری
- ستوده، حسام الدین و کریمی، غلامعلی. (۱۳۹۴). "بررسی ارتباط بین فرهنگ و معماری بومی و تأثیر آن در ارتقاء کیفیت طراحی". اولین کنفرانس سالانه پژوهش های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری. موسسه معماری و شهرسازی سفیران راه مهرازی. یزد
- عیسی زاده، کوثر. (۱۳۹۶). "تحلیل شناخت تأثیر فرهنگ بر کالبد و طراحی شهر ها با تأکید بر نظریه های فرهنگی طراحی مجتمع های زیستی". مدیریت شهری. شماره ۴۶
- فلاحی، مریم (۱۳۹۲) تأثیر فرهنگ بر معماری بومی، معماری و شهرسازی و توسعه پایدار، مشهد، مؤسسه آموزش عالی خاوران
- مدیری، آتوسا و بهرام پور، عطیه. (۱۳۹۴). "مطالعه رابطه میان رضایتمندی ساکنان از محیط مسکونی و میزان حس تعلق آنها در مجتمع مسکونی بلندمرتبه شهرک کوثر تهران". نشریه هنر های زیبا. دوره ۲۰. شماره ۳
- معماریان، غلامحسین. (۱۳۹۲) "سیری در مبانی نظری معماری". سروش مهرگان. تهران
- Carp F.M., Zawadski R.T., Shokrkon H, Dimensions of urban environmental quality, Environment and Behavior , Vol 8, No.2

- Erpi, Feyyaz. 1991. Community Culture and its Reflection on Vernacular Architecture-Three Case Studies:Turkish,Greek and Levantime Housing in Anatolia .Arch & Comport/Arch Behav . Volume 7
- Gifford Robert . 2007. The consequences of living in high-rise buildings. Architectural Science Review . vol. 50
- Wezha Hawez Baiz . Dedar Salam Khoshnaw and Anjam H. Byze (2016) High-Rise Buildings Aspects and Significant Impacts in Urban Areas. Journal of Engineering Research and Application. Volume 6. Issue 10

Measurement of Architectural components of High-rise Building with Emphasis on Iranian Architectural Art, Case Study of Shiraz City

Mahdi Tavakoli kazerouni

Ph.D. Student Of Architecture, Department Of Art and Architecture, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran

Hadi Keshmiri

Corresponding Author ,Assistant Professor Of Architecture, Department Of Art and Architecture, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran

Abstract

Today, home as one of the most basic biological needs and as the representative of human interpretation and interpretation of the Islamic world, is of particular importance in the economic, social and cultural development programs of the communities. Providing and providing a home for all people in the community, and in particular the right home, in terms of providing comfort and well-being to humans, plays a very important role in the lives of people in society and can even be considered as one of the criteria for measuring social welfare in a Community.

Following the increasing growth of urban population due to population growth and rural migration, in recent decades in Iran, the face of Iranian-Islamic housing and architecture has changed. In the constraints of land resources and the impossibility of seizing the horizontal level and growth of cities, housing was built at the altitude instead of the expansion at the altitude, which is called "high-rise". Developing this phenomenon without proper planning and lack of attention to issues such as cultural-Islamic texture in the interactive interiors of habitation sometimes leads to habitual behaviors that offend and destroy residential culture.

The main objective of this research is to investigate the effect of high-rise components on residential culture in residential complexes of Shiraz as one of the cities with Islamic architecture. The type of research-documentary-analytical research is a survey in this regard after extracting the above components in the Delphi method and measuring in residential complexes in Shiraz, in order to improve the high-level components with an emphasis on the art of Iranian architecture and increase their impact on residential culture. Solutions Strategic and executive.

Research objectives

- 1- Achieving High Impact components on the residential Culture with the Pattern of Islamic Architecture in Shiraz
- 2- Improvement of residential culture with regard to the pattern of Islamic architecture in the high-rise building of Shiraz

Research question

- 1- What are the influential components affecting the culture of residence with the pattern of Islamic architecture in the city of Shiraz?
- 2- How can the promotion of a residential culture in high-rise buildings in Shiraz with the pattern of Islamic architecture?

Keywords

Culture of residence, high-rise building, Iranian-Islamic city, social interaction, architecture art

This article is extracted from the Ph.D. Thesis entitled “The effect of high-rise buildings in culture of residence in Iran, case study Shiraz city” that is written by the first author under the supervision of the second author